

Ermenistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

Ermenistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan torpaqlarına təcavüzü nəticəsində yaranan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin mahiyyətinin, onun tarixinə aid gerçəkliklərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün dövlətimiz çox böyük işlər görüb.

I yazı

Sırr deyil ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin əsl mahiyyətinin dünyaya çatdırılmasının əsas mərhələsi 1993-cü ildən, yeni Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra başlanıb. Ona qədərki dövrdə Qarabağ həqiqətlərinin erməni yalanları ilə süslənmiş, aldadılmış beynəlxalq aləmə çatdırılması, demək olar ki, mümkünsüz olub. Bəzi xırda istisnalara nəzər almasaq, deyərdik ki, 1993-cü ilə qədər bu istiqamətdə elə də geniş işlər görülməyib.

Gerçəklik budur ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı həqiqətlərin dünyaya çatdırılması işinin memarı Heydər Əliyevdir. "Bizim əsas probleminiz Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünü aradan qaldırmaq, işğal olunmuş torpaqlarımızı azad etmək, respublikanın ərazi bütövlüyünü təmin etməkdir" - deyən Heydər Əliyev Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsini əsas məqsəd kimi qarşıya qoyub.

Məlumdur ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 11-ci maddəsinin I hissəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının ərazisi vahiddir, toxunulmazdır və bölünməzdir. Həmin maddənin II hissəsində isə göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının daxili suları, Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan sektoru, Azərbaycan Respublikasının üzərindəki hava məkanı Azərbaycan Respublikası ərazisindədir.

Qeyd edilən maddənin III hissəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının ərazisi özgeninkiləşdirilə bilməz. Azərbaycan Respublikası öz ərazisinin heç bir hissəsini heç bir şəkildə kimsəyə verməyir; yalnız Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı ilə, Azərbaycanın bütün əhalisi arasında referendum keçirmək yolu ilə, Azərbaycan xalqının iradəsi əsasında dövlət sərhədləri dəyişdirilə bilər.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinin 2-ci maddəsinin 4-cü hissəsinə əsasən, bütün üzv dövlətlər öz beynəlxalq münasibətlərində, hər hansı bir dövlətin ərazi bütövlüyünə və siyasi müstəqilliyinə qarşı və yaxud Birləşmiş Millətlər Təşkilatının məqsədləri ilə uyğun olmayan hər hansı bir şəkildə güclə hədələməkdən və gücün tətbiqindən çəkinirlər. Beləliklə, dövlətlərin ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı prinsipi beynəlxalq hüququn bir prinsipi kimi qəbul edilib. Heydər Əliyev bununla bağlı deyib: "Hər bir ölkənin ərazi bütövlüyü, sərhədlərinin pozulmazlığı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının sənədlərində təsbit edilmiş beynəlxalq hüququn sarsılmaz prinsipidir".

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan torpaqlarının 20 faizi bədnam qonşumuz Ermənistanın silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunub və erməni silahlı qüvvələri hələ də torpaqlarımızdan çıxmayıb. Erməni təcavüzü nəticəsində respublikamızın torpaqlarının 20 faizi işğal edilib, 900 yaşayış məntəqəsi zəbt edilib, 4366 sosial obyekt, 690 məktəb, 280 uşaq bağçası, 862 klub, 932 kitabxana, 1831 kino qurğusu, 855 məktəbəqədər müəssisə, 656 poliklinika, ambulatoriya, aptek və digər tibb müəssisəsi, xalqın ibadət yeri olan 10 məscid dağıdılıb.

Məlum olduğu kimi, indiki Ermənistandan qovulmuş soydaşlarımızın 380 kəndi elə keçirilib və bütün var-dövləti orada qalıb. Respublikamıza təxminən 50 milyard ABŞ dollarından artıq məbləğində ziyan dəyib.

Rəsmi qurumların, eləcə də ictimai təşkilatların verdiyi məlumatlara görə, Kəlbəcərdə olan qızıl yataqlarının Ermənistan Respublikası tərəfindən qanunsuz emal edilməsini, işğal olunmuş ərazilərdə kütləvi yanğınlar törədilməsini nəzərə alsaq, Azərbaycana dəymiş ziyan günbəgün artır.

Müstəqil Azərbaycan Respublikası torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalının əsasının, əslində, 19-cu əsrin əvvəllərində qoyulduğu məlumdur. Heydər Əliyevin imzaladığı "Azərbaycanlıların soyqırımına haqqında" 26 mart 1998-ci il tarixli Fərmanda deyildiyi kimi, 1813-cü və 1828-ci illərdə imzalanan "Gülüstan" və "Türkmənçay" müqavilələri Azərbaycan xal-

1993-cü ildən indiyədək dünya Qarabağ münaqişəsinin mahiyyətinə və tarixinə aid hansı faktları öyrənib?

qının parçalanmasının, tarixi torpaqlarımızın bölünməsinin əsasını qoydu. Azərbaycan xalqının bu milli faciəsinin davamı kimi onun torpaqlarının zəbti başlandı. Qısa bir müddətdə bu siyasət gerçəkləşdirilərək ermənilərin kütləvi surətdə Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi həyata keçirildi. Soyqırım Azərbaycan torpaqlarının işğalının ayrılmaz bir hissəsinə çevrildi.

Sovet dönəmində Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Ermənistan Respublikasına birləşməsi haqqında Ermənistan rəhbərliyi tərəfindən vaxtaşırı cəhdlər edilib, lakin bu cəhdlərin qarşısı həmin vaxtlar alınmışdı. Ümummilli lider Heydər Əliyev 14 iyul 1969-cu ildə Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi vəzifəsinə seçildikdən sonra Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Ermənistanla birləşdirilməsi üçün edilən cəhdlərə qarşısını alınmasında xüsusi prinsipiallıq göstərib.

Bu barədə Heydər Əliyevin aşağıdakı fikirləri xüsusilə maraqlıdır: "...1969-cu ildən Azərbaycana rəhbərlik etmişəm. O zaman da bu məsələlər qaldırılıb. 1977-ci ildə SSRİ-nin Konstitusiyası qəbul olunarkən Konstitusiyani hazırlamaq üçün komissiyaya təşkil edilmişdi. Komissiyaya o vaxtki Kommunist Partiyasının Baş katibi Brejnev rəhbərlik edirdi və respublikaların nümayəndələri də, o cümlədən, mən də bu komissiyanın üzvü idim. Komissiyaya layihə hazırladığı dövrdə, təxminən bir il müddətində həddindən artıq təkliflər gəlmişdi ki, Dağlıq Qarabağ ayrılıb Ermənistanla birləşsin. Hətta, bir-iki dəfə bu məsələnin komissiyada baxılmasına cəhd olmuşdu".

Heydər Əliyev daha sonra demişdi: "Məni düzgün başa düşün, olan şeyi deyirəm. Mən o vaxt bunların qarşısını aldım. Amma qarşısını almaq da çətin idi. İradəmlə və Azərbaycan xalqının milli mənafelərini canımla, qanımla müdafiə edərək qarşısını aldım".

Heydər Əliyev SSRİ rəhbərliyində - Sov. İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, keçmiş SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində işlədiyi müddətdə erməni şovinistlərinin Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Ermənistanla birləşdirilməsi haqqında cəhdləri qətiyyətlə dəf edilmişdi. Lakin keçmiş Sovet İttifaqında "yenidənqurma"nın

müəllifi M.Qorbaçovun məkrli siyasəti nəticəsində Heydər Əliyev "səhhətinə görə" ölkə rəhbərliyindən uzaqlaşdırıldıqdan sonra ermənilər və onların havadarlarının əl-qolu açılır. M.Qorbaçovun özünə iqtisadi məsələlər üzrə müşavir seçdiyi akademik A.Aqanbeyan 1987-ci ilin sonunda Fransanın nüfuzlu "Humanite" qəzetində Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Azərbaycandan alınıb Ermənistanla birləşdirilməsi barədə bəyanatla çıxış edir və 1988-ci ilin fevralında məlum Dağlıq Qarabağ hadisələri başlayır.

Heydər Əliyev keçmiş Sov. İKP MK-nın 1989-cu ilin aprel ayının 25-də keçirilmiş Plenumunda Sov. İKP MK tərkibindən çıxarıldıqdan sonra ermənilər və onların havadarları xüsusilə əl-qol açırlar, artıq bu zaman məlum Dağlıq Qarabağ hadisələri intensiv surətdə genişlənir və dərinləşir.

1992-ci ildə ATƏT-in Minsk Qrupu yaranıb və Birləşmiş Millətlər Təşkilatı münaqişənin həllini ATƏT-in himayəsinə verib. ATƏT də Minsk Qrupunu yaratdı. Minsk Qrupuna 12 dövlət daxildir. Həmin vaxtdan 15 il keçməsinə və ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin vaxtaşırı dəyişməsinə baxmayaraq, bu münaqişənin ədalətli həlli indiyədək təmin edilməyib.

Tarixçilər qeyd edirlər ki, Heydər Əliyev 15 iyun 1993-cü ildə hakimiyyətə qayıdırdan sonra bütün fəaliyyəti boyu qondarma Dağlıq Qarabağ məsələsinin sülh yolu ilə, beynəlxalq hüquq normalarına uyğun ədalətli həllinə çalışıb. Lakin heç kəsdən gizli deyil ki, dünyada ikili standartlar mövcuddur.

Xatırladaq ki, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası Dağlıq Qarabağla bağlı 30 aprel

1993-cü il tarixdə 822 sayılı, 29 iyul 1993-cü ildə 853 sayılı, 14 oktyabr 1993-cü ildə 874 sayılı və 11 noyabr 1993-cü ildə 884 sayılı qətnamələr qəbul edib. Həmin sənədlərdə BMT Təhlükəsizlik Şurası, əslində, Dağlıq Qarabağın və ona bitişik bir sıra rayonların Ermənistan tərəfindən işğalını taniyib. Belə ki, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının 30 aprel 1993-cü il tarixdə 822 sayılı qətnaməsinin 1-ci bəndində göstərilir ki, atəşin biryolluq dayandırılması məqsədilə bütün hərbi əməliyyatların və düşmənçilik hərəkətlərinin dərhal dayandırılması, eləcə də bütün işğalçı qüvvələrin Kəlbəcər rayonundan və Azərbaycanın son vaxtlar işğal edilmiş başqa rayonlarından dərhal çıxarılmasını tələb edir.

BMT Təhlükəsizlik Şurasının 29 iyul 1993-cü il tarixli, 853 sayılı qətnaməsinin 3-cü bəndində göstərilir ki, bütün hərbi əməliyyatların təxirə salınmadan dayandırılmasını və münaqişədə iştirak edən işğalçı qüvvələrinin Azərbaycan Respublikasının Ağdam rayonundan və işğal olunmuş bütün digər rayonlardan dərhal, tamamilə və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edir. Həmin qətnamənin 9-cu bəndinə əsasən, Şura Ermənistan Respublikası hökumətini Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ bölgəsi ermənilərinin 822 sayılı qətnamənin müddəalarına əməl etməsi və ATƏT-in Minsk Qrupunun təkliflərini həmin tərəfin qəbul etməsi məqsədilə öz təsirini göstərməyi davam etdirməyə təkidlə çağırır.

BMT Təhlükəsizlik Şurası 14 oktyabr 1993-cü il tarixli, 874 sayılı qətnaməsinin 3-cü bəndinə əsasən, 822 və 853 sayılı qətnamələrinin həyata keçirilməsinə dair təxirəsalınmaz tədbirlərin yeniləşdiril-

məsini alqışlayır. BMT kimi mötəbər beynəlxalq təşkilatın bu qətnamələri bu günə kimi icra edilməyib.

Nəhayət, BMT Təhlükəsizlik Şurasının 11 noyabr 1993-cü il tarixli 884 sayılı qətnaməsinin 4-cü bəndində Təhlükəsizlik Şurasının 822 (1993), 853 (1993), (S/26522, əlavə) sayılı qətnamələrinin yerinə yetirilməsini, hərbi əməliyyatların və düşmənçilik aktlarının dərhal və ləngidilmədən dayandırılmasını, Azərbaycan Respublikasının işğal olunmuş rayonlarından qəsbkar qüvvələrin çıxarılmasını maraqlı tərəflərdən tələb edir.

Burada haqlı sual meydana çıxır. Əgər BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası kimi mötəbər təşkilatın qətnamələri indiyə kimi icra edilmirsə, onda bu qərarlar kimin üçün və nəyə görə qəbul edilir?! Bütün bunlar dünyada hələ də beynəlxalq səviyyədə müxtəlif məsələlərin, o cümlədən, ərazi münaqişələrinin həllində ikili standartların mövcud olmasını bir daha təsdiq edir.

BMT-nin San-Fransisko şəhərində 26 iyun 1945-ci il tarixdə qəbul edilmiş Nizamnaməsinin 39-41-ci maddələrinə əsasən, Təhlükəsizlik Şurası iqtisadi münasibətlərin və demiryol, dəniz, hava, poçt, teleqraf, radio və digər rabitə vasitələrinin tamamilə və ya qismən dayandırılmasını və diplomatik münasibətlərin kəsilməsi kimi tədbirlərin tətbiq edilməsi barədə qərar qəbul edə bilər. Lakin BMT Təhlükəsizlik Şurasının həmin qətnamələri bu günə kimi Ermənistan tərəfindən yerinə yetirilmədiyi halda, bu ölkəyə qarşı heç bir sanksiya tətbiq edilməyib.

Tarixçilər vurğulayırlar ki, Heydər Əliyev Qarabağ həqiqətlərini bütün dünya ictimaiyyətinə olduğu kimi çatdırmaq üçün var qüvvəsi ilə çalışıb və o ister dövlət başçılardan, istərsə də xarici ölkələrdə olan Azərbaycan diasporunun nümayəndələri, iş adamları, qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri ilə görüşlərində Dağlıq Qarabağın Azərbaycan Respublikasının ayrılmaz tərkib hissəsi olması fikrini əsaslandırıb və buna da nail olub.

İradə SARIYEVA

Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyilə çap olunur.